„Молодий Театр"

У КИЇВІ.

1140498

115991

I.

Молодий Театр.

Навряд, чи широкі кола українського громадянства, не тільки по-за межами Київа, а навіть в самому Київі представляють собі, що таке Молодий український Театр, навряд, чи ознайомлені вони з завдяннями, метою і шляхами сього нашого театру. Та воно, почасти, й не дивно. Політичні бурі революційного року, горячкова боротьба за національні й соціальні права нашого народу переносили центр уваги і напруження духовних сил майже всіх верств українського громадянства в другий бік. Трудно було одвести очі від золотих річок Відродження поневоленої отчини, трудно було не спинитись в цілковитому захваті перед явищем воскресення українського Лазаря. Тому не дивно, що появлення на сцені українського життя Молодого Театру пройшло мало помітним, не дало більшого резонансу, хоч на це заслуговував він в найбільшій мірі.

Але ми певні, що причини індіферентного відношення до Молодого Театру з боку широких кол українського громадянства по- [redacted] не тільки в тих політичних обстави- [redacted] котрих вступив в життя Молодий

Ні, причини лежать глибше, вони органічно звязані з псіхікою нашого громадянства—убійчо байдужного до жадкого вияву мистецтва, особливо сценичного. Та про це—нижче.

Наше завдання—коротеньким цим начерком представити ролю, мету і значіння Молодого Театру в українському мистецтві взагалі і в сценичному—з'окремо.

Отже, щоб яскравіше окреслити природу і духовне лице Молодого Театру, мусимо трохи спинитись над тим, що уявляло і уявляє з себе українське сценичне мистецтво до сьогодні, хто був його типовим представником і виразником.

Відповідь коротка і ясна: театр Садовського—альфа і омега сценичного мистецтва Садовський—його виразник і творець

Другий наш театр—Національний, нерозривно звязаний традіціями і основними пріпціпами з театром Садовського. Се, так мовить, одна душа в двох тілах.

Не кажемо вже про силенну силу ріжних цигано-мандрівних трупп Колисниченків Петренків, всіх цих гаркунів—задунайських що блукають по широких просторах України і по за її межами і ганблять, плямують нашу культуру.

Та про цих театральних шакалів можем не згадувать.

Нас більше, поки-шо, цікавить театр Садовського і Національний, особливо перший, понеже він претендує й тепер на чільне місце в сценичному українському мистецтві.

Можно було-б крок за кроком, щабель-за щаблем простежити його діяльність, зазна-

чити ті, чи инші цінности, ним створені на протязі свого довгого життя, але це не входить в плян нашого начерку. Досить буде того, коли зазначимо, що позитивні риси театру Садовського і його значіння передовсім полягали не в художніх придбаннях, а в самому факті його істнування.

В той час, коли українське мистецтво взагалі, а надто театральне перебувало в зародковому стані—одинокий на всю Україну театр Садовського з більш—менш талановитими силами, набірав характеру національного явища в широкому маштабі.

Був момент в історії цього театру, коли здавалось, що він поволі виборсається з узьких рямок етнографізму і фотографування суто-побутовизни і перетвориться в прекрасне огнище культурно-мистецького значіння.

Та ці надії не справдились. Навіть більше: приблизно з 1905—1906 років театр Садовського починає прискореним темпом падати—з погляду мистецького.

З'являється трафаретність і рутинність в складанях репертуара і в засобах та методах виконання.

Болото обивательщини і міщанських смаків буквально заливає сцену.

Хуторянство і слиняве „молоросійство" гнилими квітами росцвітає в театрі Садовського, а звідти поширюється на всі галузі мистецтва, вносючи елементи роскладу, приміти візму і глибокого, безмірного хамства і тупоумства, затроюючи українську культуру провінціализмом і недокровністю.

Під цим поглядом діяльність театру Садовського, починаючи з 1905—6 р. і до сьогодні—є цілковита негація мистецтва й пониження рівня української культури.

І це цілком натурально. Театр Садовського майже з самого початку своєї діяльности не міг бути проводирем до вершин краси, до тих меж де починається горіння душ,— не маючи в своїй природі ні творчої потенції, ні бодай хоч елементарного розуміння істоти мистецтва, ні непоборного стремління піднятись над темними ярами життя і там, в висоті, палати в творчому оргіазмі, а найголовніше—не мав він найменшої поваги до мистецтва і до самого себе. Геній мистецтва не черкнув своїм крилом сього театру. Його спалююче і вічнотворче дихання пролетіло мимо, не обвіявши...

Різко негативне значіння театру Садовського за останє десятиліття позначилось не тільки в сфері театрального мистецтва, а як ми зазначили вище, театр сей зробив певні негативні впливи і на инші царини вияву української творчої думки, особливо на літературу, переважно драматичну. Українська драматургія, підроблюючись під смаки публіки, вихованої театром Садовського, а тако ж запобігаючи вимогам його, затопила, та й досі затоплює книгарський ринок п'єсами найгіршого гатунка.

Дотеперешний театр разом з драматургією в великій мірі спричинився до пониження естетично—художніх смаків ширших кол української інтеліґенції, привчив її дивитись на наше театральне мистецтво, як на щось таке, де добре вміють танцювати гопака, пить

горілку і „представляти хохла". Театр разом з спорідненими йому драматургами поклав багато праці на те, аби з сценичного мистецтва зробить місце темне й огидне, а всю культуру—культурою гопачників.

І все це робилось щиро в ім'я українського народу, того народу, який ніколи не бачив ні українського театру, ні його творців.

Зрештою, був він притулком і місцем розваги міщанських елементів українського, або краще „хуторяно--молоросійського" громадянства здобуваючи собі рясні оплески і хвальні підспівування в специфичній українській пресі за гарні гопаки і ріжні карколомні „трюки" на сцені.

Здорові-ж, інтелектуально й естетично розвинені елементи справжньої нашої інтелігенції пили красу мистецтва з инших джерел, і розуміється, не українських, бо українські були засипані сміттєм

Українське мистецтво не могло далі перебувати на шаблях примітивизму. Воно мусило, або заперечить себе, умерти або-ж причаститись духа живого і творчого--і через нього відродитись.

Мусили прийти з народніх глибин молоді сили, осяяні любов'ю до прекрасного і вивести українське мистецтво з глухого й брудного закутка на світ Божий, перед очі людей, запалить їх душі жадобою краси, піднести їх до блакітних вершин, звідки стелються безмежні голубі поля вічности. Мусіли прийти новатори, кинуть огненні слова, запалити серце бйдужних, залити ніч життя світом нетутешніх, але йдучих до нас золо-

тих днів, мусіли між тими днями і теперешніми перекинути жемчужні мости.

Час їх приходу відчувався. І вони прийшли--в бурю, в грозу. Сі перші предтечі золотого відродження нашого мистецтва--артисти молодого театру--Молодий Театр.

Які-ж у нього завдання і шляхи? Яка його роль не тільки в сфері театрально умілости, а взагалі в мистецтві?.

Перше питання легко розв'язується відповіддю на питання- які завдання повинно мати взагалі мистецтво в житті людскости? А відповідь на се може бути тільки одна---ніяких завдань, крім одного---Краси. Але це, по суті, не єсть завдання, це---зміст мистецтва, його душа. Це те, до чого чоловік на протязі сотень тисяч років іде по стримчастим скелям життя, падає в безодні, розбивається, але гинучи заповідає потомним іти далі, далі, все вище й вище. Мистецтво---Краса. Творить мистецтво---творить красу, служити їй побожно. Краса-- субстанція. Первопричина всесвіту.

Не той служить красі, хто одягає її в дорогі гризети, хто намагається словом з'ясувать її, бо жадна одежа, як лахміттє обобразливе для неї, кожне слово--блюзнірство.

Той служить їй, хто откриває її лице хто вміє росплющить очі душ людських, аби вони вгледіли красу хто зможе силою свого духу зробить незриме- -зримим, хто вміє лице краси сяюче стоколірно й стобарвно, открить перед очами людей.

Такий шлях служення Красі і єсть творення мистецтва, само мистецтво.

115991

Сей шлях, як раз, і вибрав собі наш Молодий Театр. Його перші кроки яскраво переконали, що він не зблудить з цієї стежки, що він збагнув ту тайну, яка дає змогу душею дивитись в Лице Краси. Визволити сценичне мистецтво з полону тенденцій, зірвати з нього брудні лахміття, які накинули на нього попередники, одкинуть всі формули, ображаючі мистецтво, піднеети його на недосяжну височінь—ось ті—завдання, які поставив перед собою Молодий Театр. Викинуть з сцени всі шаблонні, всі зарані розраховані рухи, ефекти, дати кожному артистові бути перш усього поетом, творцем, розкрити крила своєї душі на всю силу, виявить себе, своє я, як найповніще, найгармонійніше,—це ті прінціпи, котрі положив Молодий Театр в основу творення сценичного мистецтва. І, кажемо, що перші-ж його вистави наочно виявили, що Молодий Театр стоїть цілком на висоті своїх прінціпів.

Поставлені ним завдання і шляхи, по яким іде Молодий Театр до здійснення їх,—є з одного боку завданнями і шляхами кожного мистецтва взагалі, і з'окрема для українського—дійсними, справжніми шляхами до Відрождення.

На сю дорогу став Молодий Театр, і ми можемо бути певними, що будучина в його руках.

Роль Молодого українського Театру не обмежується тільки сферою сценичного мистецтва, ні, безперечно, роль ця далеко ширша і глибша. Можемо з певністю сказати, що значіннє його в великій мірі одіб'ється на літературі, поезії і взагалі на українській твор-

чій думці—і безперечно, позітивним чином. Молодий Театр на першому році свого життя з'умів внести в театральне мистецтво елементи, властиві тільки европейському мистецтву,— глибоке розуміння його і широкі художні потенції, як раз те, чого бракувало нашому мистецтву і що робило його безкровним і безкрилим. Поступ, нові стежки в якійсь сфері художньої думки одночасно впливають і діють і на инші сфери, примушують їх зрікатись засвоєних традицій, прінціпів, методів, цілої своєї стіхії, примушують їх покинуть свої давно викошені і спалені поля—і вийти на другі дороги, придбати собі нове лице, нову душу.

В сьому як раз напрямі позначується вплив Молодого Театру на українське мистецтво взагалі.

Роль його, як новатора, глибоко відрадна. Сам факт його істнування уже свідчить про те, що десь в глибинах ідуть процеси, поки-що невиявлені, творення нових лозунгів, цінностей, нових доріг в літературі, в поезії, що ці процеси в найблизчому часі скристалізуються, приберуть певну форму—і з нечуваною досі силою й експансією почнуть жити в літературі.

Ці процеси могли б ще довго перебувати в стадії, так мовити, статіки, але приход Молодого Театру, не зрозумілим для нас чином, але безперечним, примушує ті процеси скоріше перейти в сферу чинности, дінамики.

І під цим поглядом роль і значіння Молодого Театру великі. Необхідно сказати ще кілька слів про те, як поставилось широке українське громадянство до Молодого Театру.

Вихованне на драматичних творах проблематичної вартости, отруївши себе в театрі Садовського і Національному і йдучи завше на недоуздку наших театральних „парнасців", засліплених, фанатичних догматиків,—воно, громадянство, мало не побило камінням тих, хто не захотів жити з ним в болоті, а почав будувати свій храм, свій новий театр.

Як і кожний реформатор, у всі часи й епохи стрівав на своїй дорозі перешкоди, так і молодий театр мусив витримати наскок обскурантів і ріжних блазнів від мистецтва. Та це було на краще. Се тільки свідчило про те, що в основу Молодого Театру положена невміруща ідея, що він—непоборно, житьова консеквенція, стихія, яку годі було побороти ріжним трухлявим „Зевсам" і їх підспівувачам. Молодий театр почав жити. Правда, тяжке це було життя. Не маючи власного помешкання, не маючи найменших матеріальних засобів трудно, невимовно трудно було творити новий театр. Але ідея, екстаз, віра надавали творцям Молодого Театру силу перемогати всі перешкоди. До тогож, не дивлючись, на холодне, а почасти й вороже відношеня ширших кол нашого громадянства, Молодий Театр все-ж таки не був самотним.

Вся українська молодь гоpяче стала на його боці. Вона відчула, пройнялась його ідеями, огнем, запалом—і рішуче перейшла до оборони його.

Правда, був момент, коли здавалось, що Молодий Театр упаде, не маючи матеріальних коштів. Рятуючись, звернувся він до театральної ради (державної) з проханнєм допомогти

йому грошовою субсідією. Але, як і треба було сподіватись, „удержавлені зевси" з театральної ради кинули молодому театрові милостиню... 10.000 карб., тоді, як Національний театр, з убогими художніми завданнями, дістав сотні тисяч допомоги від тої-ж театральної ради. Се так красномовно, що коментарії зайві.

Отже і це не зломило енергії і волі Молодого Театру. Вишукуючи засоби, ухвалив він перетворитись „в пайове товариство на вірі", передаючи таким чином свої матеріальні справи до рук громадянства. Від того, в якій мірі прийме громадянство участь в цих справах, себ-то, купуватиме паї, залежатиме і доля Молодого Театру. Розуміється, ми певні, що ті, хто був і є ворогом Молодого Театру, той ні на які заклики не одгукнеться і буде камінним. Та на них Молодий Театр і не розраховує. Едина надія на молодь. І безперечно ця надія не зрадить.

Отже, які б перешкоди не були на дорозі Молодого Театру, ми глибоко переконані, що банкротом він не може бути—за ним життя!

Яків Можейко.

II.

Для ознайомлення нашого громадянства з організацією „Молодого Театра“ подаємо тут витяги з статута його, зареєстрованого у київського нотаря М. Арнольда й в київській міській Управі.

СТАТУТ

Товариства на вірі „Молодий Театр у Київі“.

—◆◆—

І. МЕТА І ПРАВА ТОВАРИСТВА.

§ 1. Товариство на вірі „Молодий Театр у Київі“ ставить собі на меті творить і проводить в життя такі форми театрального мистецства, в яких цілком могла-би проявитись творча індівідуальність сучасного молодого покоління українського акторства не „Украінофільської“, а Европейської, в національній формі, культури, що цілком порвавши з обанальненими традиціями українського театру, збудує свої нові цінности, як в мистецтві театра взагалі, так і мистецтві актора особливо, не будучи рівночасно провінціялізмом чужих культур.

§ 2. Згідно з вищенаведеним в § 1 прінціпом Товариство провадить роботу з поділом її на такі шляхи досягнення своєї мети:

а) праця в студії,

б) ведення театру репертуарного,

§ 3 Для досягнення своєї мети Товариство влаштовує театральні вистави, реферати, лекції і відчити, як по питанням Театрального Мистецтва, так і питанням штуки і куль-

тури взагалі, оповіщає конкурси, організовує курси і школи, впоряджає концерти, літературні вечірки дискусії і екскурсії з метою наукових досвідів в сфері мистецтва, видає періодичні органи, а також і окремі видання, засновує музеї, бібліотеки, художньо артистичні клюби і т. и.

§ 4. Товариство на вірі „Молодий Театр у Київі" є юридична особа і має право купувати у власність і брати в аренду, продавати, закладати і брати під заклади всяку маєтність як рухому, так і не рухому, складати скарби (капітали), позичати собі і давати в позику другим як капітали, так і всяке инше добро, вступати у всякі умови, позивати і відповідати на позви і взагалі завязувати зносини як з окремими особами так і з громадськими і урядовими інстітуціями.

§ 5. Товариство носить назву: **„Молодий Театр у Київі"** і має відповідного змісту печатку.

II. КОШТИ ТОВАРИСТВА.

§ 6. Кошти товариства складаються: з членських внесків 1) Повних членів—товаришів, 2) членів-кандідатів, 3) вкладок членів-вкладчиків, з прибутків од вистав, концертів, лекцій і т. и., процентів од скарбів (капіталів) і державних паперів, доходів з маєтностів, а також жертв як від окремих особ, так і від громадських чи урядових інстітуцій.

§ 11. Розмір членських внесків призначається: для членів-кандідатів десять карбованців (10), для повних членів-товаришів сто карбованців (100). Виплата цих внескив може робитися частками, але зробивши повний внесок в вищенаведених сумах члени обох кате-

горій більше ніяких внесків не платять. Розмір однієї вкладки для членів-вкладчиків призначається в пятьдесят карбованців (50). Кожний вкладчик Товариства може внести необмежену кількість вкладок.

§ 12. Чистий прибуток од підприємства поділяється так:

1) двадцять відсотків іде на основний капітал, 2) двадцять відсотків на операційний капітал і 3) потім на видачу дівіденту на паї всих членів товариства одраховується така частина прибутку, щоб на кожного пайового карбованця припадало не більше десяти відсотків рокових. Решта прибутку, коли вона є, ділиться між повними членами-товаришами, або по постанові загальних зборів Товариства повертається на що инше.

§ 13. Дівіденг не забраний на протязі десяти літ стає власністю Товариства. На незабраний в пору дівіденг відсотки не нараховуються.

§ 14. Обовязки Товариства по позичках зроблених для побільшення оборотних коштів не можуть бути більше основного капіталу Товариства як у десятеро. Загальні зборі Т-ва можуть змінити цю норму.

III. СКЛАД ТОВАРИСТВА.

§ 15 Члени Товариства поділяються на:

а) повних членів-товаришів

б) членів-вкладчиків

в) членів кандідатів

§ 16. Повними членами-товаришами можуть бути тільки актори і то такі що цілком визнають програмні завдання Т-ва, зазначені

в § 1-м цього Статуту і приймають на себе відповідальність за ідейний і матеріяльний бік справ Т ва.

§ 17. Повними членами-товаришами можуть бути і люде инших споріднених з театром фахів мистецтва, але з умовою обов'язкової праці в Товаристві по своїй спеціальності і при задовольненню вимогам § 1-го цього Статуту.

§ 19. Членами вкладчиками можуть бути особи, що співчувають меті Товариства і внесуть одну чи скілька вкладок в касу Т-ва.

§ 22. В члени-кандідати приймаються артисти, що заявляють про своє бажання вступить в Т-во, але не будучи споріднені з ідейними завданнями Товариства не можуть поки-що прийнять на себе відповідальність яка § 1, 16 і 18 накладається на повних членів-товаришів.

§ 25. Всі члени Товариства за вчинки, які плямують імя Т ва або свідомо зроблені аби заподіяти шкоду Т-ву можуть бути виключені з Т-ва по постанові загальних зборів.

IV. КЕРУВАННЯ СПРАВАМИ ТОВАРИСТВА.

§ 26. Справами Товариства керують: Загальні збори, Господарська Рада та Художня Рада Т-ва.

§ 27. Загальні збори Т-ва вибірають Голову Т-ва, рішають питання що до затвердження інструкцій і програм діяльности Т ва, затвердження і змін Статута, справи покупок і збуття не рухомого майна, прийома і увільнення повних членів-товаришів і инші справи, які Ради Т-ва признають потрібним внести на розгляд зборів.

§ 34. Для повірок фінансових і господарських справ Т-ва на загальних зборах обіряється ревізійна комісія в кількости по рішенню самих зборів.

V. ХУДОЖНЯ РАДА.

§ 35. Для вирішення питань художнього порядку в тім числі репертуару і роскладу ролів при Товаристві засновується Художня Рада Т-ва.

§ 36. Художня Рада складається з пяти виборних повних членів-товаришів і режісерів трупи.

§ 37. Кожний режісер може ставить п'есу тільки з репертуара, затвердженного Художньою Радою.

§ 38. Режісер виготовлює проект розділення ролів сам чи в порозумінні з другими режісерами.

§ 39. Режісерський проект розділення ролів подається на затвердження Художній Раді.

§ 40. При обміркуванню справ що до репертуару і роскладу ролів, режисер, котрий ставить пьесу, обстоює свій проект, але не приймає участи при голосуванні рішення, що торкається його проекту.

§ 41. Порядок вирішення справ в Художній Раді Товариства такий: запропонована п'єса, а також проект поділу в ній ролів обмірковується в 3-х (трьох) засіданнях. Перше і третє засідання відбуваються без участи пропонуючого режісера. На другому засіданню пропонент обстоює свою пропозіцію. Поміж цими засіданнями можуть відбуватись пробні репетиції.

§ 42. Коли режісер не погодиться з рі-

шенням Художньої Ради він може зріктись постановки цієї п'єси, тоді та п'єса передається другому режісерові.

§ 43. Режісер по змозі не повинен брати участь як актор в тій п'єсі, яку він сам ставить і тільки тоді його участь допустима, коли без неї п'єса тратить з боку художнього.

§ 44. Щоби дати змогу кожному з членів театру проявити свою індівідуальність— кожному повному товаришу надається право про свої жадання що до отримання ролі, чи постановки заявлять Художній Раді, яка мусить дати йому пробу.

VI. ЛІКВІДАЦІЯ СПРАВ ТОВАРИСТВА.

§ 45. На випадок ліквідації справ Т-ва долю його добра і коштів вирішають Загальні Збори Т ва.

ЧЛЕН-ТОВАР. Степан Корнійович **Бондарчук.**
" " Марко Степанович **Терещенко.**
" " Валерій Михайлович **Васильєв.**
" " Олімпіада Остаповна **Раун-Добровольска.**
" " Олександер Степанович **Курбас.**
" " Гнат Петрович **Юра.**
" " Іона Васильович **Шевченко.**
" " Поліна Микитівна **Самійленко-Шевченко.**
" " Володимир Леонтієвич **Бондаренко**
" " Софія Адріяновна **Бондарчук-Мануйлович.**

Вкладки приймаються в „Українбанку" на біжучий рахунок №

Всі справки можна отримати в конторі „Мол. Театра" Київ, Прорізна 19.

ПРОВЕРЕНО 193 Г.
Перевірено 1948 р.